

Gijs van der Lee geëvacueerd in Scherpenzeel

'In september 1944 dachten we dat we waren bevrijd.'

In het laatste oorlogsjaar vinden evacués uit de omgeving van Arnhem onderdak in Scherpenzeel. Operatie Market Garden is mislukt. De situatie ter plekke is door gevechten levensgevaarlijk. De bewoners uit die streek zoeken een veilig heenkomen. Onder hen ook Gijs van der Lee.

'Ik ben op 2 augustus 1935 in Renkum geboren als jongste in een gezin met drie kinderen. Mijn ouders hadden een kruidenierszaak in de Kerkstraat. Toen de oorlog uitbrak moesten we korte tijd naar Heelsum evacueren, omdat het daar veiliger was', vertelt de nu 80-jarige Gijs in zijn appartement in Oosterbeek. Samen met zijn echtgenote is hij vijf jaar geleden vanuit Renkum daar naartoe verhuisd. 'We zijn maar kort in Heelsum geëvacueerd geweest, toen mochten we weer terug naar huis. De eerste jaren hebben we niet zoveel gemerkt van de oorlog. Mijn ouders waren druk in de winkel en ik ging naar school.'

Market Garden

In september 1944 werden er tijdens Operatie Market Garden meer dan tienduizend parachutisten gedropt. 'Als 9-jarig jongetje was ik ooggetuige van de luchtlandingen. Iedereen heeft het altijd over de landingen op de Ginkelse Heide, maar op de Renkumse Heide werden ook veel parachutisten gedropt. Ik heb het met eigen ogen gezien. 't Was maar een kilometer of twee drie van ons huis. Mijn vader en mijn zus hebben nog een groene parachute mee naar huis genomen.' Operatie Market Garden pakte heel anders uit dan de bedoeling was. Maar daar hadden ook de inwoners van Renkum toen nog geen weet van. 'Tegelijk met de luchtlandingen beschoten Engelse soldaten vanuit de Betuwe aan de overkant van de Rijn de vijand in en rond Renkum. De Duitsers werden teruggedrongen richting Rhenen en de Engelsen trokken op via Oosterbeek naar Arnhem. We waren uitzinnig van vreugde, want we waren bevrijd, dachten we. Met vlaggetjes en oranje petjes gingen

we de straat op', aldus Van der Lee. Het belangrijkste doel van de luchtlandingstroepen is om de verkeersbrug over de Nederrijn in Arnhem te veroveren en te beschermen tegen Duitse troepen totdat het grondleger de luchtlandingstroepen komt ontzetten. Op en rond het gebied worden zware gevechten uitgevochten waarbij aan beide kanten veel doden en gewonden vallen. Op donderdag 21 september moeten de troepen bij de verkeersbrug in Arnhem opgeven. De geallieerde troepen hebben de Slag om Arnhem verloren. 'Wat me mijn leven lang zal bijblijven is het moment dat er, enkele dagen nadat we dachten bevrijd te zijn, ineens weer een Duitse tank bij ons de Kerkstraat in kwam rijden. De schrik sloeg ons om 't hart. Nooit waren we bang geweest, maar nu waren we doodsbenuwd', aldus een geëmotioneerde Van der Lee.

Evacuatie

'Op zaterdag 30 september 1944 moesten we evacueren. Met mijn ouders en mijn zus zijn we toen naar De Klomp gelopen. Mijn broer was er niet bij. Hij woonde sinds 1941 op 's Heeren Loo in Ermelo. Met paard en wagen gingen we het laatste stuk naar Scherpenzeel. We kregen onderdak van Jos Gersen, een ongetrouwde neef van mij die samen met zijn twee zusters op de Vlieterweg woonde.' Jan Gersen, een broer van Jos, woonde op de Lindenlaan. Hij was op 1 oktober op familiebezoek in Putten. Het is de dag waarop de Duitsers uit represaille tijdens een razzia het grootste deel van de mannelijke beroepsbevolking in Putten oppakken en later afvoeren naar concentratiekampen. 'De eerste dag in Scherpenzeel gingen we op zondagmorgen naar de grote kerk. Tijdens de dienst werden we uit de kerk gehaald en hoorden we dat Jan Gersen was gearresteerd in Putten. Jan is naar Duitsland getransporteerd en in januari 1945 op 31-jarige leeftijd in concentratiekamp Neuengamme om het leven gebracht.'

Brand

'Ik herinner me dat we met een fret konijnen ging vangen in de hollen bij de loopgraven. Tegenover het huis van familie Gersen was een weiland. Daar deden de Duitsers weleens schietoefeningen. In het bos achter het weiland kaptten we illegaal hout voor de kachel. Maar toen de politie kwam, werd al het hout dat we in de schuur achter het huis hadden opgeslagen in beslag genomen.' Aan de Vlieterweg steekt de vijand als vergelding het huis van verzetsman Jan Weenink in brand in het najaar van 1944. 'Op een gegeven moment zag ik Duitse soldaten jerrycans met benzine over het huis van de bloemist uitgieten. Vlak daarna stond de woning in lichterlaaie. Er bleef niets van over. In het half jaar dat ik in Scherpenzeel heb gewoond, ben ik ook nog een poosje naar school geweest bij meester Verkerk. Mijn zus was bevriend met Hennie Inkenhaag, dochter van de slager en ik speelde vaak met een jongen wiens achternaam De Greef was. Zijn voornaam ben ik vergeten.' Na de bevrijding keert het gezin Van der Lee weer terug naar Renkum. Daar is het een ravage. Hoewel het huis en de winkel nog in tact zijn, is de hele inboedel en huisraad verdwenen. In de tuin is zelfs een loopgraaf. Na terugkomst kunnen de inwoners nog enkele weken gebruikmaken van de gaarkeuken. Niet lang geleden heeft Gijs van der Lee een bezoek gebracht aan het documentatiecentrum van Oud-Scherpenzeel, waar hij een foto vond van het huis waarin hij tijdens de evacuatie heeft gewoond.

Mei 2016